

Fragment planu miasta sporządzony w 1801 roku przez F. Ilgnera – strzałką zaznaczono szkołę sukienictwa (Spinn Schule)

Fragment planu miasta z 1859 roku z murów obronnych przy ul. Pod murami; strzałkami zaznaczono przypory, w tym miejscu znajdowała się prawdopodobnie machikula przedstawiona na XVII-wiecznym obrazie – wg P. Boronia

były one eksploatowane na materiał budowlany, jak i do wypału na wapno. W górnej części baszta wzniesiona jest z gotyckiej cegły, lecz ostatnia, czwarta kondygnacja powstała w czasie odbudowy zamku w latach 1956-1959⁴⁷.

Baszta osiąga obecnie wysokość 20 m do punktu szczytowego dachu, ale pierwotnie jej wysokość wynosiła prawdopodobnie 9-10,5 m, pamiętając, że nie zachowało się jej pierwotne zwieńczenie. W trakcie odbudowy w 1959 roku odsłonięto na styku starych murów i części nadbudowanej w 1959 roku wyraźne ślady po dawnym krenelażu lub kwadratowych otworach wieńczących pierwotny szczyt wieży⁴⁸.

Odrębnym zagadnieniem jest kwestia zadaszenia baszty. W XIV i XV wieku mógł to być dach pograżony (ze spadkiem do wewnątrz), natomiast co najmniej od XVII wieku wieża nakryta była dachem namiotowym, jak to pokazano na starym obrazie z kościoła Wszystkich Świętych, namalowanym w XVII wieku.

Od zachodniej strony baszty zachował się fragment muru miejskiego o wysokości 3,5 m, integralnie z tą basztą związany. Mur ten wchodzi w ścianę zachodnią baszty mniej więcej w połowie jej długości. Na tejże ścianie zachodniej zachował się ślad wiązania muru z basztą do wysokości II piętra, co dało możliwość wyliczenia jego wysokości do poziomu chodnika strażniczego na 7,70 m, a wraz z krenelażem lub przedpiersiem na 8,40 m. Mur z cegły murowany jest w wątku kowadełkowym. Wnętrze baszt mają sklepienia kolebkowe. Powierzchnie wewnętrzne poszczególnych kondygnacji różnią się ze względu na grubość murów. Parterowa kondygnacja była najmniejsza. Im wyżej tym mury baszty były cieńsze. W rzucie poziomym na wszystkich kondygnacjach jest czytelny podział na mniejsze pomieszczenia. Parter i I piętro są trójdzielne, natomiast II piętro jest dwudzielne⁴⁹.

Pierwotnym budynkiem mieszkalnym zamku gliwickiego była budowla stanowiąca obecnie skrzydło zamku przylegające do północnej ściany baszty. Zbudowany został na rzucie prostokąta na osi północ- południe i pierwotnie miał jedną lub dwie kondygnacje i był podpiwniczony. Wymiary budynku w przyziemiu wynoszą 7,3 x 8,8 m, a jego bryła pokrywa się z szerokością baszty. Piwnica zagłębiona w ziemi, zarówno obecnie, jak i w średniowieczu była dostępna z dziedzińca. Mimo prowadzonych remontów piwnica nie jest rozpoznana archeologicznie i architektonicznie. Składa się ona z dwóch części. Część południowa przylegająca do północnej ściany baszty jest płytsza w stosunku do północnej o 1 m. Wnętrze to, o wymiarach 3 x 5,7 m jest trójdzielne poprzez występujące łęki sklepienne, mające pierwotnie prawdopodobnie znaczenie konstrukcyjne. Pomieszczenie północne w piwnicy jest także niejednolite. Ma ono wymiary 2,8-3,2 x 5,5 m. Tu również występują łęki sklepienne, a w jej wschodniej części zachował się mur biegnący do środka piwnicy⁵⁰.

Naziemne kondygnacje były podzielone konstrukcyjnie na dwie części. Parter składa się z trzech pomieszczeń, choć zachowane łęki w korytarzu wskazują, że był podzielony jeszcze na mniejsze pomieszczenia. Druga kondygnacja w zasadzie powtarza układ parteru, ale pomieszczenia są nieco większe albowiem ściany są tu cieńsze. Również trzecia kondygnacja (II piętro) powtarza układ dolnych, przy czym korytarz II i III kondygnacji jest krótszy, przez co na tych kondygnacjach mieściły się dość duże sale (po jednej na każdej kondygnacji) o wymiarach 3,2 x 5,8m⁵¹.

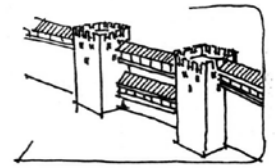
Trzecią częścią budynku zamkowego jest budynek przylegający do muru miejskiego. Usytuowany jest na wschód od baszty, do której przylega i łączy się z czwartą częścią budynku, położoną po jego wschodniej stronie, z kalenicą dachu prostopadłą do muru miejskiego. Zbudowany został na planie prostokąta o wymiarach 5,7 x 11m, przylega od północy do muru miejskiego. Jest on obecnie trzykondygnacyjny, bez piwnic⁵². We wnętrzu

nie prowadzono dotychczas badań archeologicznych. Budynek ten uległ przebudowie we wnętrzu w latach 1956-59, gdy na każdej kondygnacji utworzono po jednej wielkiej sali. Po odkryciu tynków w latach 1984-85 znaleziono ślady po ścianach działowych. Południowa ściana pomieszczenia parteru i częściowo I piętra jest fragmentem miejskiego muru obronnego, zachowanego we wnętrzu niemal do stropu (poniżej 50 cm). Równoległa do niej ściana północna została wzniesiona z kamienia i cegły, ale nie odpowiada wysokościami elewacji baszty. Po zбици tynków ze ścian zewnętrznych i wewnętrznych okazało się, że po strop II piętra zachowały się znaczne partie murów zbudowanych z cegły palcówki ułożonej w wątku polskim czyli gotyckim, a także blokowo. Partie murów gotyckich sięgają prawie do II piętra⁵³.

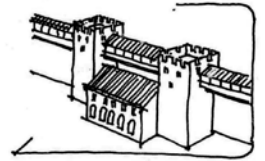
Na parterze w ścianie północnej rozmieszczone są nieregularnie cztery okna zamknięte łukiem półkolistym. Ich rozmieszczenie- dwa obok siebie i po jednym oznacza, że doświetlały pierwotnie pomieszczenia podzielone ścianami działowymi, po których zachowały się ślady w ścianie południowej. Na pozostałych kondygnacjach układ okien jest identyczny, jedynie na ostatniej kondygnacji (II piętrze) wybite zostały w ścianie południowej małe otwory okienne w trakcie remontu w latach 1956- 1959⁵⁴.

Mur parteru od strony południowej (obronny) ma grubość 1,2 m, a północny 0,6 m, na I piętrze odpowiednio 1 m i 0,6 m, a na II piętrze 0,6 i 0,5 m. Z analizy struktury ścian wynika, że pierwsze dwie kondygnacje można odnieść do pierwszej fazy (więcej nieco dalej) budowy zamku⁵⁵.

Wschodni budynek zamku o kalenicy dachu prostopadłej do biegu muru miejskiego miałby powstać, według niektórych poglądów w miejscu istniejącej tu dawnej baszty. Zbudowany został na rzucie prostokąta o czterech kondygnacjach. Jako jedyny z całego zespołu jest w całości podpiwniczony. Kondygnacje naziemne są dwutraktowe o trzech pomieszczeniach w trakcie północnym i tyłuż w trakcie południowym rozdzielonych korytarzem. Od strony wschodniej znajduje się żelbetowa klatka schodowa w miejsce drewnianej. Piwnice sklepione są prostą kolebką. Ciekawą rzeczą jest zabudowa strychu tego budynku posiadająca ściany zbudowane w konstrukcji muru pruskiego. Mury piwnic zbudowane są z kamienia łamanego w pozostałej części z cegły. Pomieszczenia parteru sklepione są również kolebkowo. Budynek posiada regularnie rozmieszczone okna, po trzy na każdej kondygnacji, przy czym na parterze od południa są one małe, natomiast na parterze od strony północnej (frontowej) na osi budynku w miejsce okna znajduje się główne wejście do całej budowli. W elewacji zachodniej brak jest okien, jedynie na I piętrze pozostał ślad po wykutym, a następnie zamurowanym oknie⁵⁶.

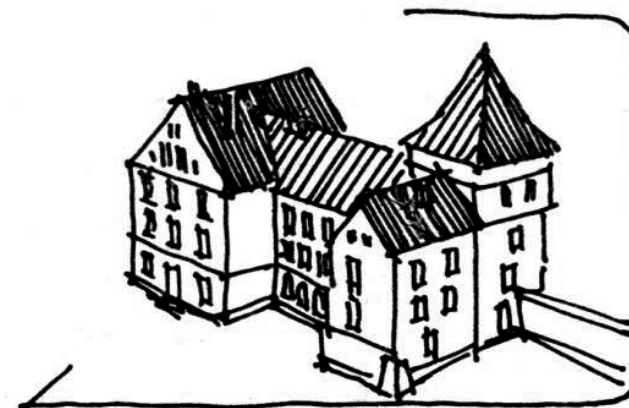
Mur obronny w miejscu budynku przy ul. Pod murami 2 przed 1431 r. wg G. Rendchena

Dwór Zetritza wzniesiony w latach 1558-61 - wg G. Rendchena; brak skrzydła północnego, które prawdopodobnie jest najstarsze

Budowla przy ul. Pod murami 2 po przebudowie po 1750 r. wg G. Rendchena

Rekonstrukcja budowli przy ul. Pod murami 2 z lat 1952-1959 wg G. Rendchena

47 Błaszczyk W., *Zamek Piastowski w Gliwicach. Historia i kronika odbudowy* [w:] *Zeszyty Gliwickie*, tom 18/19, Gliwice, 1988, str. 243

48 *tamże*, str. 244 i 245

49 *tamże*, str. 244

50 *tamże*, str. 252

51 *tamże*, str. 253

52 *tamże*, str. 257

53 *tamże*, str. 259

54 *tamże*

55 *tamże*

56 *tamże*